

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАЗВ ФІЛЬМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

TRANSLATION PECULARITIES OF THE ENGLISH FILM TITLES INTO UKRAINIAN

Гушул Р.В.,

orcid.org/0000-0003-1347-0194

викладач

Івано-Франківського фахового коледжу

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Федик В.В.,

orcid.org/0000-0001-9800-754X

асистентка кафедри перекладу та філології

Університету Короля Данила

Стаття присвячена сучасним тенденціям перекладу назв англомовних фільмів українською мовою на прикладі художніх стрічок. Сьогодні кінематограф досяг великого розвитку та популярності. Кількість фільмів кожного року збільшується, з'являються нові жанри, технології, які манять аудиторію. Виникає потреба адекватного перекладу, який відповідає вимогам і не несе втрат змісту. Назва кінострічки відіграє одну із найважливіших ролей при виборі фільму для перегляду та розумінні всього фільму в цілому. Тому проблема перекладу є актуальною на сьогодні. Перекладач повинен знайти правильний, індивідуальний підхід, щоб виконати адекватний переклад. В статті розглянуто специфіку перекладу назв і визначено необхідність їх адекватного перекладу, що сприятиме розумінню глядача. Перекладачеві нерідко доводиться шукати особливі засоби для передачі смислових і стилістичних складових оригіналу. Перекладач повинен бути правильно та обґрунтовано використовувати стратегії і тактики перекладу, враховувати особливості перекладу фільму, бути ознайомленим з сюжетом фільму та мовленнєвою культурою. В роботі простежено прагнення розвитку стратегій форенізації та доместикації, визначено та проаналізовано селекцію стратегій перекладу назви кінострічки. Послідовники стратегії доместикації наголошують на складнощях в пошуку релевантних відповідників, через різницю у мовній структурі, та намагаються подолати відмінності, звертаючись до національних реалій мови реципієнта. Послідовники стратегії форенізації тяжіють до збереження вхідного колориту, знайомлячи глядача з іншою культурою.

Переклад назви є важкою та відповідальною роботою, адже на цьому етапі вирішується якою тактикою перекладу буде здійснюватися переклад всього фільму. Визначено, що в процесі перекладу було застосовано тактики прямого перекладу, трансформації та непрямого перекладу. Перекладознавчий аналіз виявив, що при перекладі фільмонімів перекладачі вдавалися частіше до тактики прямого перекладу, та трансформації назви зберігаючи автентичність вхідного елемента. Від правильного обрання стратегії і тактики перекладу залежить сприйняття кінострічки і її успіх.

Ключові слова: фільмонім, стратегії перекладу, тактика перекладу, прямий переклад, трансформація, непрямий переклад.

The article is devoted to modern tendencies of the translations of the names of English films into the Ukrainian language. Today, cinematography has achieved a great development and popularity. The number of films is growing every year, new genres and technologies are appearing and attract the audience. There is a need for adequate translation that meets the requirements and does not cause loss of content. The name of the film plays one of the most important roles in choosing a film to watch and understanding the film as a whole. Therefore, a problem of translation is so relevant today. The translator must find the right, individual approach to perform an adequate translation. The article considers the specifics of the translation of names and identifies the need for adequate translation, which will contribute to the viewer perceiving. The translator often has to look for special means to convey the semantic and stylistic components of the original. The translator must correctly and reasonably use translation strategies and solutions, take into account the peculiarities of film translation, be familiar with the film's plot and speech culture. The paper traces the desire to develop strategies of forenization and domestication, identifies and analyzes the selection of translation strategies for the name of the film. Followers of the domestication strategy emphasize the difficulties in finding relevant equivalents, due to differences in language structure, and try to overcome differences by addressing the national realities of the recipient's language. Followers of the forenization strategy tend to preserve the input color, introducing the viewer to another culture.

The translation of the title is a difficult and responsible job, because at this stage it is decided which translation solution will be used to translate the entire film. The translation solutions of direct translation, transformation and indirect translation were used in the translation process. Translation analysis found that translating film names, translators more often resorted to the solutions of direct translation, and the transformation of the name, maintaining the authenticity of the input element. The perception of the film and its success depend on the correct choice of translation strategy and solutions.

Key words: filmonym, translation strategy, translation solutions, direct translation, transformation, indirect translation.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день кінематограф є одним із основних компонентів масової культури. Кінофільми створюють унікальну модель життя і саме тому є таким популярним об'єктом дослідження. Вони розважають та навчають глядача, дають можливість дізнатися щось нове про людей, традиції та культуру країн, які беруть участь в їх розробці. Популярність фільму часто визначається його назвою і передає його сюжет. Більшість фільмів в українському прокаті становлять Американські кіностудії, тому переклад фільмів здійснюється з англійської мови. Переклад кіноназви є складним та відповідальним завданням. При перекладі, перекладач повинен вміти трансформувати їх, брати до уваги жанр фільму та орієнтуватися на цільову аудиторію аби забезпечити адекватне сприйняття. У пропонованій статті ми розглянемо стратегії і тактики перекладу англомовних фільмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переклад назв фільмів становить особливі труднощі, тому їх переклад є актуальним і досліджується багатьма вченими. На сьогодні є багато науковців, які вивчають та досліджують дану проблематику, серед яких, Г. Слишкін, М. Єфремова, Г. Денисова, К. Панова, М. М. Берді, Л. Горшкова, З. Громова, П. Ланга та інші.

Постановка завдання. *Мета* дослідження – виявити та встановити основні стратегії і тактики перекладу англійських кінофільмів українською мовою, а також способи їх подолання. *Мета* визначає наступні *завдання*: 1) розглянути особливості перекладу фільмонімів, 2) розглянути ефективність застосування певних перекладацьких тактик, 3) визначити найпоширеніші тактики перекладу, які застосовуються для вдалого передачі змісту.

Об'єктом нашого дослідження є назви англомовних кінофільмів, *предметом* дослідження – стратегії і тактики перекладу.

Матеріалом дослідження стали назви англомовних фільмів, що вийшли в прокат протягом останніх років (2017-2021р.р.) та їх переклад на українську мову.

Виклад основного матеріалу. Назва – це спосіб спрямування глядацького сприйняття фільму в певне русло. В назву фільму вносять певні думки та головний задум. Назви кінофільмів відносяться до власних назв чи онімів, їх ще називають «фільмонім». Найважливіша функція фільмонімів – це інформативна функція, яка включає в себе рекламну функцію і функцію впливу на глядача. Вони розрізняються максимально лаконічною структурою і виявляють риси, які прита-

манні назвам як самостійним одиницям мови [3]. Величезна кількість використання фільмонімів в засобах масової інформації підкреслює не тільки популярність назв кінострічок, а й що дані мовні одиниці увійшли в клас крилатих виразів [6].

Популярність фільму часто визначає назва, яка допомагає шукачу під час вибору. Найголовніше завдання перед перекладачем постає у правильному, адекватному та якісному перекладі еквівалента назви. Він повинен маю чудове володіння мовою, фонові знання та творчі здібності. Юджин Найда в книзі «Роль контексту при перекладі» також указує, що «мова завжди є частиною культури, а сенс будь-якого тексту безпосередньо або опосередковано стосується тієї чи іншої культури» [10, с.11]. Отже, перекладач повинен домогтися того ефекту на реципієнта перекладом, що і оригінал.

Одна із проблем, з якою стикається перекладач є той факт, що деякі слова або фрази, які позначають об'єкт, феномен, явище чи факти настільки вкорінені в мові оригіналу, що неможливо підібрати аналоги при перекладі. Таким чином, відмінності між культурами можуть призвести до більш серйозних складнощів для перекладача, ніж, наприклад, відмінності у структурі мови. Усе це відбилося на лінгвістичних дослідженнях проблемою вибору стратегії та тактики перекладу, пошуком нових форм відображення дійсності.

Нового значення набули дві функціонально протилежні стратегії в теорії перекладу – доместикації та форенізації. Доместикація (від англ. *domestication*) передбачає надання першотвору національного мовно-культурного забарвлення в перекладі, заміну елементів першотвору культурними цінностями, маркерами мови перекладу, що сприяє наближенню твору до потреб національного читача. «Форенізація (від англ. *foreignisation*) передбачає збереження автентичності першотвору, орієнтує перекладача на достеменність відтворення в перекладі культурних елементів, мовних особливостей першотвору» [9, с.185].

Серед існуючих тактик перекладу слід використовувати тільки ту, яка необхідна для найточнішого наближення до оригіналу стосовно таких критеріїв, як структура, виразність та інформативність. Виходячи з цього, вчені досліджували переклад фільмонімів, вдаючись до наступних тактик перекладу: 1) прямий переклад; 2) трансформація; 3) непрямий переклад [2]. В нашому дослідженні ми будемо послуговуватися ними.

1. Прямий переклад англомовних назв кінофільмів.

Дана тактика застосовується до тих назв, які не мають в собі неперекладені елементи. Прямий переклад вважається найбільш точним, наближеним до оригіналу лексично та семантично, проте прослідковуються відмінності у синтаксичній та граматичній будові перекладу. Ця тактика перекладу завжди використовується якщо у назві є власна назва, прості словосполучення чи слова з прямим значенням. До даної стратегії також відносяться такі прийоми перекладу, як транслітерація і транскрипція, що не мають внутрішньої форми [1]. При проведенні аналізу було з'ясовано, що тактика прямого перекладу є найбільш застосованою: «*The Hunt*» – «Полювання», «*Crazy Bus*» – «Скажений автобус», «*Life of Pi*» – «Життя Пі», «*Fantasy Island*» – «Острів фантазій», «*You Should Have Left*» – «Ти повинен був піти», «*Dangerous Lies*» – «Небезпечна брехня», «*Superintelligence*» – «Супер інтелект», «*The Dark Tower*» – «Темна вежа», «*Red sparrow*» – «Червоний горобець», «*A quiet place*» – «Тихе місце», «*Kingsman: The Golden Circle*» – «Кінгсман: золоте кільце», «*Escape from Pretoria*» – «Втеча з Преторії», «*Death on the Nile*» – «Смерть на Нілі», «*Isn't it romantic?*» – «Хіба це не романтично?», «*The Woman in the House Across the Street from the Girl in the Window*» – «Жінка в домі навпроти дівчини у вікні», «*The Tinder Swindler*» – «Аферист із Тіндер».

Детально розглянемо переклад міні-серіалу від НВО «*Chernobyl*» – «Чорнобиль». Потрібно зазначити, що дослівний переклад цілком передає зміст та сенс серіалу, і тільки глянувши на назву глядач одразу зрозуміє про що він, адже катастрофа на ЧАЕС в 1986 році поблизу Чорнобиля відома цілому світу.

Отож, з зазначених вище прикладів можна зрозуміти, що прямий переклад використовується чи не найчастіше і зовсім не порушує оригінал назви та сенс самого фільму [8] Бальжінімаєва також відзначає, що прямий переклад застосовується коли «правила перекладу культурно специфічних компонентів не порушуються, а також відсутній конфлікт між формою і змістом» [2, с. 5].

2. Трансформація назви.

Трансформація, як тактика перекладу забезпечує семантичне та функціональне співвідношення назви у мові перекладу. При перекладі назв багатьох фільмів використовують заміну або додавання лексичних елементів зі збереженням головних слів у фільмі, а також смислової або жанрової нестачі дослівного перекладу [5].

Зазначимо, що для додавання характерною рисою є збільшення кількості слів у мові пере-

кладу, тобто перекладач повинен додавати слова, для роз'яснення назви фільму та щоб не втрутитись в норми української мови: «*A Dog's Purpose*» – «Життя і мета собаки», «*Scary movie*» – «Дуже страшне кіно», «*How I Became a Gangster*» – «Як стати гангстером. Справжня історія», «*A Dog's Journey*» – «Подорож хорошого пса», «*The Hangover*» – «Похмілля у Vegasі», «*The Lost Daughter*» – «Незнайома дочка», «*Identity thief*» – «Піймай шахрайку якщо зможеш». Щодо назви фільму «*Keeping Up with the Joneses*» – «Встигнути за Джонсами / Штигуни по сусідству», то такий переклад дає нам зрозуміти суть фільму: головні герої якого – сім'я секретних агентів з прізвищем Джонс.

Окрім додавання, перекладач може влучно використовувати опущення певних лексичних елементів, що є протилежним прийомом до додавання. Прикладом слугують назви фільмів: «*The Personal History of David Copperfield*» – «Історія Девіда Коннерфілда», «*Beyond Skyline*» – «Скайлайн», «*Knocked-up*» – «Тришки вагітна», «*Home Team*» – «Головна команда».

3. Непрямий переклад.

При перекладі перед перекладачем стоять основні вимоги для збереження семантико-структурної рівності і рівних комунікативно-функціональних особливостей, проте існує достатньо випадків зміни назв фільмів [5, с. 145]. Дана тактика перекладу вважається чи не найпопулярнішою і вимагає багато зусиль і творчих здібностей перекладачів, в поєднанні зі знаннями культури та традицій обох країн. «Найбільшу складність при перекладі викликають фразеологізми, гра слів й навмисно змінених стійких виразів, зміст яких є прозорим лише для тих, хто добре знає культуру англійських країн» [7, с. 89].

Слід зауважити, що використовуючи непрямий переклад, трансформація відбувається вже цілісно, а не за елементами і використовується тоді, коли неможливо передати прагматичний сенс вихідного тексту і тому використовують повну заміну назви фільму. Візьмемо до уваги назву фільму «*Escape Room*», український відповідник – «Смертельний лабіринт». На нашу думку перекладач влучно передав сенс, оскільки у фільмі шість незнайомих людей потрапили в квест-кімнату з якої потрібно вибратись живими, а зробити це важко, тому її цілком можна назвати лабіринтом, а перешкоди з якими вони стикатимуться – смертельними. Ще один яскравий приклад застосування тактики непрямої заміни кінострічка «*The Holiday*» – «Відпочинок за обміном», де у центрі сюжету дві молоді жінки,

які живуть в різних країнах по дві сторони океану. В один момент життя кожної починає рушитися і доля зводить двох героїнь разом, і це назавжди змінює їхнє життя. До цього списку можна додати наступні кінострічки: «*Like a boss*» – «Гламурний бізнес», «*Aftermath*» – «Відгуки минулого», «*Deep impact*» – «Зіткнення з безоднею», «*The Change-up*» – «Хочу як ти».

Доволі часто заміни відбуваються з причини смислової неясності, причиною може слугувати відмінність традицій та культури тієї чи іншої країни. Наприклад, «*Now you see me*» – «Люзія обману», «*Fast and furious*» – «Форсаж», «*Ted*» – «Третій зайвий». В даних прикладах можна помітити, як влучно перекладач змінив назву, для точної передачі подій та сцен, що відбуваються в фільмах та для привернення уваги глядача на кінострічку.

Висновки.

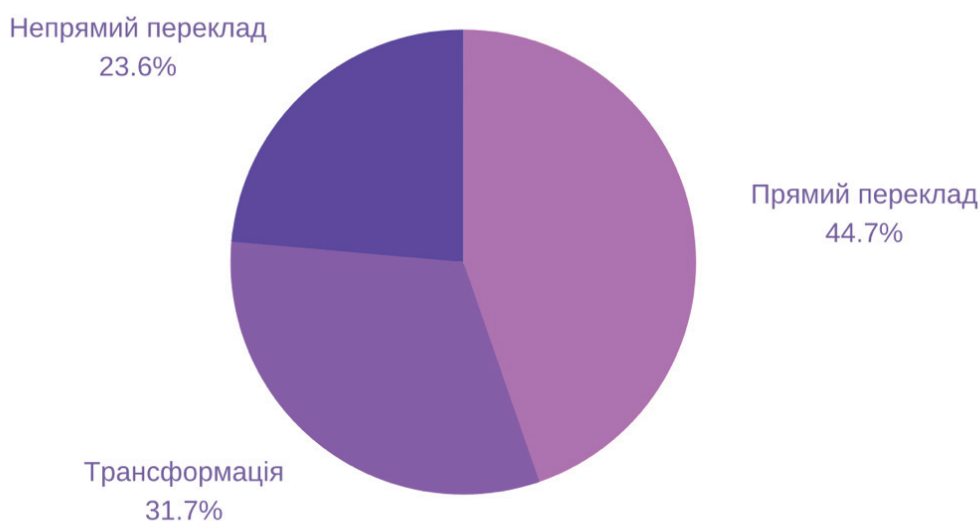
Назва фільму є важливою складовою при його перекладі, оскільки виносячи в назву певні думки, автори фільму доносять до глядача головну думку картини, її задум [4]. Переклад назви з однієї мови на іншу повинен бути зрозумілим, щоб передати сенс, який був закладений в оригінальній назві. Назва фільму повинна відповідати сюжету, ідейному змісту та жанровій приналежності. Ми визначили основні фактори, які впливають на вибір стратегії перекладу назви кінофільму, розглянули ключові тактики перекладу та навели їх приклади.

Основним викликом з яким стикається перекладач – це вибір стратегії перекладу форенізації чи доместикації. Переклад може бути прямим, трансформованим чи непрямим. Через вибір перекладача залежно від того, чи він хоче наблизити переклад до оригіналу, використовуючи тактику прямого перекладу, зануривши глядача в іноземну культуру чи наблизити до своєї культури використовуючи тактику трансформації чи заміни, щоб більш точно відобразити сюжет, суть фільму та привернути увагу викладачів. Розглянемо детальніше у відсотках, які тактики перекладу частіше прослідковуються у фільмах, які були обрані нами для аналізу:

Аналіз показав, щоб зберегти інтенції автора англomовних фільмів, прослідковуємо більш часте використання прямого чи трансформаційного перекладу. Звідси впливає те, що перекладач має бути уважним, перекладаючи назву фільму, щоб зробити її такою ж звучною та привабливою, як і в оригіналі. Інколи для точної передачі перекладач використовує повну заміну назви, щоб більш точно відобразити сюжет та головну ідею фільму та привернути увагу глядачів.

Перспективу дослідження відзначаємо у подальшому вивченні цієї теми, особливо звернемо свою увагу на переклад назв кінофільмів, що відносяться до певної жанрової категорії, адже український кінопереклад має великі перспективи розвитку. Отримані дослідження можуть бути використані для під час викладання курсу з перекладу а також для журналістської діяльності.

Відсоткове співвідношення тактик перекладу фільмонімів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александрова О. И. Стратегии перевода современных англоязычных фильмонимов на русский и испанский языки. Вестник Российского университета дружбы народов. 2016. № 2. С. 113-122. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategii-perevoda-sovremennyhangloyazychnyh-filmonimov-na-russkiy-i-ispanskiy-yazyki>.
2. Бальжинимаева Е. Ж. Стратегии перевода названий фильмов. Сравнительное правоведение в странах России, Монголии, Японии и КНР: материалы междунар. студенч. науч.-практ. конф. Улан-Удэ: Бурятский университет, 2009. С. 32-45.
3. Воронцова И. И. Тенденции перевода фильмонимов в контексте современного российского кинематографического рынка. Новый филологический вестник. 2015. № 3(34). С. 139-150. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsii-perevodafilmonimov-v-kontekste-sovremennogo-rossiyskogo-kinematograficheskogo-rynka>
4. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. 2013. № 9(1). С. 28-33. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_9\(1\)_7.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vluf_2013_9(1)_7.pdf)
5. Латышев Л. К. Технология перевода: Уч. пособие по подготовке переводчиков. Москва. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2000. 280 с.
6. Леушина А. Ю. Особенности передачи названий фильмов, содержащих реалии: выпускная квалификационная работа: 45.03.02. Пермь, 2016. 47 с.
7. Слепович В. С. Курс перевода (английский – русский язык): учеб. пособие для студентов учреждений, обеспечивающих получение высшего образования по специальности «Мировая экономика и международные экономические отношения» 7-е изд. Минск, ТетраСистемс, 2008. 320 с.
8. Тихонова А. В. Проблемы перевода названий зарубежных фильмов на русский язык на примере англоязычных и италияязычных фильмов. Идеи. Поиски. Решения: сборник статей VII Междунар. науч.-практ. конф. Минск, 2015. С.136-142
9. Тьопенко Ю. А. Перекладацька стратегія доместикації як чинник національної ідентифікації. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія*. 2015. Вип.18, № 2. С. 184-189
10. Nida E. A. Contexts in translating. John Benjamins Publishing Company. Appleton, 2001. 125 p.